

Karel Hoffmann – primárius a „manažer“ Českého kvarteta

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

I. POZŮSTALOST KARLA HOFFMANNA

Fond Karla Hoffmanna tvoří nejdůležitější část souboru pozůstalostí členů Českého kvarteta,¹ které se v Českém muzeu hudby (ČMH) začaly v roce 1992 zpracovávat a otevírat badatelům při příležitosti stého výročí vzniku tohoto komorního tělesa. Jména prvního houslisty Karla Hoffmanna (1872–1936), druhého houslisty Josefa Suka (1874–1935), violistů Oskara Nedbala (1874–1930) a Jiřího Herolda (1875–1934) a violoncellistů Otty Bergra (1873–1897), Hanuše Wihana (1855–1920) a Ladislava Zelenky (1881–1957) se v dějinách české hudby objevují ještě v dalších, neméně významných souvislostech. Platí to zejména o skladateli Josefu Sukovi, jehož pozůstalost je z větší části uložena v ČMH a jako fond I. kategorie zvlášť zpracována ve dvou dílech inventáře.² Právě výročí Českého kvarteta iniciovalo snahu podívat se společnou optikou na pozůstalostní celky jednotlivých osobností a vzájemně je pomocí odkazů propojit. V roce 1991 byl dokončen inventář pozůstalosti Hanuše Wihana,³ po něm následovaly inventáře pozůstalosti Oskara Nedbala⁴ a Karla Hoffmanna.⁵ V další fázi se předpokládá monografické zpracování zbývajících osobností (Otto Berger, Ladislav Zelenka, Jiří Herold), jejichž pozůstalosti již nejsou tak obsáhlé, a dále programů, fotografií, korespondence a trofejí, vztahujících se k Českému kvartetu jako souboru.

Historie pozůstalosti Karla Hoffmanna není jednoduchá. Do Národního muzea se její hlavní část dostala v roce 1964 od Hoffmannovy dcery Dagmar Šetlíkové, a to pod číslem jednacím 699/64 a číslem přírůstkovým 26/64. K tomuto celku existuje původní čtyřstránkový soupis, který však některé položky popisuje jen souhrnně a nemůže být přesným vodítkem. Pozůstalost byla podle tehdejšího zvyku rozdělena do jednotlivých sbírkových úseků a tam buď evidována systematicky,⁶ nebo jen uložena. V soupisu osob-

1) České kvarteto používalo v anglicky mluvících státech název „The Bohemian String Quartet“, případně „The Bohemian Czech Quartet“.

2) VYŠOHLÍDOVÁ, Jana: *Josef Suk (inventář fondu S 184)*, Národní muzeum – Muzeum české hudby, Praha 1985. Druhý díl je v současné době rozpracován.

3) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Hanuš Wihan (inventář fondu S 211)*, Národní muzeum – Muzeum české hudby, Praha 1991.

4) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Oskar Nedbal (inventář fondu S 139)*, Národní muzeum – Muzeum české hudby, Praha 1993.

5) ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Karel Hoffmann (inventář fondu S 91)*, Národní muzeum – České muzeum hudby, Praha 2006.

6) Systematická evidence (podle dřívější terminologie evidence 2. stupně) je výsledkem odborného zpracování sbírek. Jejím výstupem může být inventář nebo katalogizační záznam přístupný badatelům.

ních pozůstalostí dostala číslo S 91 a byla klasifikována jako pozůstalost II. kategorie: jak se dnes ukazuje, zcela právem. Kromě toho předala Dagmar Šetlíková Národnímu muzeu část korespondence, zapsané pod č. př. 29/52, a některé fotografie, které obdržely č. př. 31/52. Po více než čtyřiceti letech přichází koncem roku 2005 do ČMH další, již skromnější část pozůstalosti Karla Hoffmanna, a to několik fotografií, programů a tiskovin z majetku Hoffmannova vnuka, profesora Jiřího Šetlíka (č. př. 193/2005). Fond Karla Hoffmanna je doplněn o materiály, převedené z Muzea Antonína Dvořáka, kde dřívější sběrný program zahrnoval také památky na žáky Antonína Dvořáka (mj. Josefa Suka, Ottu Bergra a Oskara Nedbala) a na jejich koncertní činnost (č. př. 24/85). Mezi jednotlivými předměty s úzkým vztahem ke Karlu Hoffmannovi, dosud evidovanými chronologicky,⁷ se častěji objevuje č. př. 24/89 – dokumenty zakoupené od rodiny ředitele hudební školy v Českých Budějovicích, violisty a houslisty Josefa Berana.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem obsahuje inventář fondu značné množství odkazů, a to zejména na dříve zpracované fotografie, knihy a korespondenci včetně velmi cenné a zajímavé korespondence s Josefem Sukem. Mezi oběma houslisty Českého kvarteta existovalo celoživotní přátelství, a tím i otevřenost a upřímný zájem o radosti a starosti toho druhého. Dopisy psané Josefem Sukem Karlu Hoffmannovi již vyšly⁸ a lze z nich vyčíst mnohé informace o Českém kvartetu i o Karlu Hoffmannovi samém. Platí to ovšem i naopak. Korespondence Českého kvarteta je cenným zdrojem údajů o Josefu Sukovi, o jeho mladických nápadech, zrání lidském i skladatelském, o kulturně-politické situaci v ČSR po roce 1918 a také o postupném útlumu koncertní činnosti tohoto souboru a jeho konečném rozpadu.

Právě **korespondence** představuje nejpočetnější část pozůstalosti Karla Hoffmanna (773 inventárních jednotek), a proto je pro větší přehlednost rozdělena na několik částí: korespondenci přijatou Karlem Hoffmannem (rodinnou, osobní, s institucemi, vizitky, obálky) a korespondenci Karlem Hoffmannem odeslanou (rodinnou, osobní, s institucemi, koncepty). Zvlášť je zpracována korespondence Českého kvarteta a korespondence související (především kondolence). Mezi pisatele patřili např. pražský primátor dr. Karel Baxa, malíř a karikaturista Hugo Boettinger, klavíristé Fanny Davies, Edouard Risler, Blanche Selva a Dirk Schäfer, filozof a pedagog František Drtina s manželkou Olgou, skladatelé Josef Bohuslav Foerster, Karel Boleslav Jirák, Boleslav Vomáčka, Ladislav Vycpálek a Otakar Zich, houslista a skladatel Henri Marteau, dirigenti Bernardo Molinari a Otakar Ostrčil, skladatelé Arnold Schönberg, Max Reger, Leone Sinigaglia a Sergej Ivanovič Tanějev, klavírista a muzikolog Václav Štěpán, houslistka Mabel Urtin, Hoffmannův blízký přítel lékař František Weyr a mnoho dalších. Vzhledem k tomu, že si Hoffmann až na výjimky neschovával kopie svých dopisů, je výběr adresátů dán především obsahem fondu nenotových archiválií ČMH, kde bylo možné alespoň některé Hoffmannovy dopisy dohledat. Náleželi k nim např. skladatel Emil Axman, již výše zmíněný Josef Beran, archivář pražské konzervatoře Vlastimil Blažek, klavíristé Jan Heřman, Karel Hoffmeister a Roman Veselý, dirigent, violista a houslista Rudolf Reissig a dirigent Vilém Zemánek. Samozřejmě nelze opomenout ani všechny

7) Chronologická evidence (podle dřívější terminologie evidence 1. stupně) představuje pouze zápis do přírůstkové knihy.

8) *Josef Suk. Dopisy o životě hudebním i lidském*, ed. Jana Vojtěšková, Editio Bärenreiter, Praha 2005.

Hoffmannovy kolegy z Českého kvarteta, organizátory hudebního života, např. členy výboru Českého spolku pro komorní hudbu, i představitele pražské konzervatoře, kde kvartetisté vyučovali. O dokladech týkajících se různých koncertních agentur bude pojednáno zvlášť.

Dalším zajímavým oddílem Hoffmannovy pozůstalosti jsou **písemně připravené projevy a stati** jeho i jiných autorů. Týkají se především Českého kvarteta a činnosti pražské konzervatoře, kde Hoffmann od r. 1922 vyučoval na mistrovské škole obor houslové hry a kde byl v r. 1927 jmenován rektorem. V této části však najdeme také Sukův vlastní životopis a Sukovu úvahu o skladatelském odkazu Ludwiga van Beethovena. Byla proslovena na konzervatoři v roce 1927 při příležitosti 100. výročí skladatelova úmrtí (pro Sukovu indispozici projev přečetl dr. Milan Svoboda) a později vyšla tiskem.⁹

Koncertní programy a plakáty z Hoffmannovy pozůstalosti (celkem 269 inventárních jednotek) nejčastěji dokumentují vystoupení Českého kvarteta, ale také Karla Hoffmanna jako studenta konzervatoře a naopak, jako sólisty v jeho nejproduktivnějších letech. Atmosféru koncertů oživují rukopisné poznámky a drobné kresby Hugo Boettingera, který si přímo do některých tuzemských programů skicoval své přátele – kvartetisty tak, jak je viděl na pódiu. Různé glosy vypovídají o reakcích obecnosti, jindy pisatel vyjadřuje svůj názor na interpretační umění účinkujících nebo hodnotí skladby a jejich autory.¹⁰ Koncertní programy, doplněné ještě malým souborem kritik, tak okrajově vypovídají o percepci komorních skladeb českých i zahraničních skladatelů.

Ikografie z pozůstalosti Karla Hoffmanna byla ve své většině zpracována již dříve a po rekatalogizaci je nyní do inventáře fondu začleněna formou odkazů. Kromě portrétních fotografií Karla Hoffmanna a jeho momentek s přáteli obsahuje krásné dobové fotografie výkonných umělců i skladatelů, kteří Hoffmannovi věnovali svůj portét i s přípisem. V této galerii nechybějí členové Českého kvarteta, žáci Karla Hoffmanna (Lala Bertlová, Oldřich Černý, Eugenie Fichtenová, Antonín Müller, Ilja Livšakov, Josef Peška, Maximilijan Skalar), jeho spoluhráči (např. Fanny Davies, Ema Destinová, Alfred Grünfeld, František Ondříček, Blanche Selva, Václav Talich) a skladatelé (např. Antonín Dvořák, Alexander Glazunov, Leoš Janáček, Karel Boleslav Jirák, Jaroslav Kříčka, Nikolaj Rimskij-Korsakov, Vasilij Safonov, Sergej Tanějev aj.). Poněkud neobvyklou skupinu představují mecenáši a vládní představitelé, s nimiž bylo České kvarteto, a tedy i Karel Hoffmann, v přátelském kontaktu, např. rodina hraběte Boos-Waldeck, rumunská královna Elisabeth (Carmen Sylva), prezident ČSR Tomáš Garrigue Masaryk, vévoda Johann Albrecht zu Mecklenburg-Schwerin a jeho žena Elisabeth či ředitel Živnobanky Apollon Růžička. Ze sbírky fotografií poznáváme Hoffmannovy koníčky – turistiku, plavání a cestování.

Méně početné oddíly tvoří **osobní doklady Karla Hoffmanna**, jeho **kalendáře a diáře**, různé **účty, koncertní agenda, diplomy a trofeje** a dva **notové rukopisy**.

9) KVĚT, J. M.: *Z paměti Českého kvarteta*, edice Corona, sv. 13, Praha 1936, s. 69–82. *Živá slova Josefa Suka*, uspořádal J. M. Květ, Topičova edice, Praha 1946, s. 25–34.

10) Dočteme se např., kdy byl „největší aplaus“, „potlesk, ještě větší ovace“, „obecenstvo velmi vděčné, nadšené“, „obecenstvo se vzbudilo“, o tom, že „Hoffmann hrál úchvatně“, „ohromná virtuosita hry“, „E. Fuchs krásně zazpíval“, „Bagately hrány nedostižně“ apod. Velmi osobní jsou postřehy ze vzájemných rozhovorů: „V. Novák řekl: Foerster by takové finale nenapsal (jako Ethel Smyth)!“, „V koncertu přítomný Vít. Novák řekl Sukovi (v umělec. pokoji) kritiku o nedělním Zrání: Ty potvoro, ty jsi mi včera dal!“ atd.

II. ORGANIZAČNÍ ZAJIŠTĚNÍ KONCERTŮ ČESKÉHO KVARTETA

Pozornost věnovaná Českému kvartetu má své opodstatnění. Jednalo se o první profesionální český komorní soubor, který se s dosud nebývalou vážností zabýval interpretační problematikou. Už ne seskupení sólistů – často i náhodné – ale stabilní těleso s jednotným uměleckým nazíráním, respektující styl různých epoch a autorů: to byl hlavní přínos Českého kvarteta do koncertního života koncem 19. století a na začátku století dvacátého. Zvlášť ve svých počátcích se tento soubor stal nosným pilířem Českého spolku pro komorní hudbu (ČSKH) a podnítil vznik dalších komorních sdružení i nové kvartetní literatury.

Složení Českého kvarteta:

		1. housle	2. housle	viola	violoncello
1.	1892–1894	Karel Hoffmann	Josef Suk	Oskar Nedbal	Otto Berger
2.	1894–1906	Karel Hoffmann	Josef Suk	Oskar Nedbal	Hanuš Wihan
3.	1906–1914	Karel Hoffmann	Josef Suk	Jiří Herold	Hanuš Wihan
4.	1914–1933	Karel Hoffmann	Josef Suk	Jiří Herold	Ladislav Zelenka
5.	1933	Karel Hoffmann	Stanislav Novák	Jiří Herold	Ladislav Zelenka

Během více než čtyřiceti let trvání Českého kvarteta došlo několikrát k personálním změnám, Karel Hoffmann však byl jeho primáriem po celou dobu. Jako nadaný žák houslisty a ředitele pražské konzervatoře Antonína Bennewitze měl sice předpoklady k vlastní umělecké sólové dráze a také v ní dosáhl velkých úspěchů (např. souborným provedením Bachových sólových sonát a partit pro housle v sezóně 1924–1925), nicméně práce v kvartetu byla pro Hoffmanna vždy důležitější. Když po Hanuši Wihanovi a částečně Oskaru Nedbalovi převzal kolem roku 1910 agendu souboru, věnoval se kvartetu také po stránce organizační. Jeho pozůstalost proto obsahuje materiály týkající se koncertního provozu prakticky v celé Evropě 10.–30. let 20. století, zvláště korespondenci s různými koncertními agenturami i jednotlivci, smlouvy, účty, koncertní programy a novinové výstřižky. Této stránce jeho činnosti se budeme věnovat především.

a) České kvarteto v letech 1892–1906

Data 1892 (vznik Českého kvarteta) a 1906 (výměna jeho violistů) vymezují období působení Českého kvarteta, poznamenané nemocí a předčasným úmrtím Otty Bergra, příchodem jeho nástupce Hanuše Wihana a osobní tragédií mezi manželi Hoffmannovými a Oskarem

České kvarteto před rokem 1906 / Czech Quartet before 1906
(zleva / from the left: Josef Suk, Karel Hoffmann, Oskar Nedbal, Hanuš Wihan)
Fotografie / Photograph, Amsterdam, H. C. de Graaff
NM-ČMH, č. př. / Acquisition No. 24/1985

Nedbalem.¹¹ Byla to však také léta šťastná. Po prvním oficiálním koncertu Českého kvarteta v Rudolfinu 22. 10. 1892 následovaly na začátku roku 1893 úspěchy ve Vídni a brzy nato velké turné po českých městech. Zprostředkovatelem se stal Mojmir Urbánek,¹² který se mohl inspirovat Dvořákovým koncertním turné na rozloučenou (1892), snad vůbec prvním českým turné organizovaným na profesionální bázi Mojmirovým strýcem A. Velebínem Urbánkem. Vídeňské koncerty zajišťoval Albert Gutmann, jehož firma, založená roku 1873, udávala podstatnou měrou tón koncertnímu životu v sídelním městě. Z české strany byl hlavním iniciátorem koncertů ve Vídni klavírista Josef Jiránek. Z vděčnosti zůstaly vídeňské koncerty Českého kvarteta i nadále Gutmannovým hájemstvím, přesto soubor hledal ve Vídni i jiné kontakty – a našel je nejprve v koncertním jednateli Ignatzi Kugelovi a později u Ludwiga Grünfelda.

V prvním složení Českého kvarteta se jako organizátor nejvíce projevoval Oskar Nedbal, v jehož pozůstalosti lze najít doklady týkající se tohoto období. Počínaje rokem 1894 se část agendy přesunula k osobě nového violoncellisty Českého kvarteta Hanuši Wihanovi. Wihanovou třídou komorní hry na pražské konzervatoři prošli všichni zakládající členové Českého kvarteta a jejich učitel pro ně zůstal „panem profesorem“ i v době, kdy jako náhradník za Bergra postiženého tuberkulózou usedl k cellovému pultu. Zatímco Nedbal postupně spojoval své organizační aktivity s rolí dirigenta, Wihan se kvartetu věnoval naplno. V jeho pozůstalosti se nacházejí zajímavé materiály, týkající se např. jednání s americkým impresáři Henrym Wolfsohnem v letech 1896–1899, s vídeňským Ludwigem Grünfeldem či s Hermannem Wolffem z Berlína.

Ludwig Grünfeld organizoval mimo jiné koncertní turné Českého kvarteta po Rusku a sousedních zemích (31. 1. – 12. 3. 1895). Z této cesty se zachoval zajímavý rukopisný rozpis koncertů včetně poznámek o ubytování, koncertních programech, osobních kontaktech, honoráři a o dalších aktivitách kvartetistů během turné.¹³ Vpisky psané Hanušem Wihanem svědčí o tom, že v této době držel organizační záležitosti kvarteta ve svých rukou. O pět let později se již – podle některých biografistů – stal obchodním správcem

11) Zatímco umělecká dráha mladých kvartetistů stoupala strmě nahoru, v rodinném životě se jim tak nedařilo. V roce 1903 zemřela manželka Oskara Nedbala Josefina, o dva roky později ztratil milovanou ženu Otilii Josef Suk. Ani manželství Karla Hoffmanna neskončilo dobře: manželka Marie ho opustila a v roce 1906 odešla do Vídně – s Oskarem Nedbalem.

12) BOLEŠKA, Josef: *Deset let Českého kvarteta 1892–1902*, Mojmir Urbánek, Praha 1902, s. 53.

13) Itinerář byl následující: 31. 1. odjezd z Vídně, 1. 2. koncert Krakov, 2. 2. koncert Lvov, 3. 2. večer odjezd ze Lvova, 4. 2. koncert Sosnowiec (cesta s přestupy v Krakově, Osvětimi a Katovicích), v noci odjezd do Varšavy, 5. 2. koncert Varšava, 6. 2. volný den ve Varšavě, 7. 2. koncert Lodž, 8. 2. ráno odjezd z Lodže, koncert Varšava, v noci odjezd z Varšavy, 9. 2. koncert Vilnius, 10. 2. odjezd z Vilniusu přes Baranovice a Minsk, 11. 2. příjezd do Moskvy, 12. 2. koncert Moskva, 13. 2. volný den v Moskvě, 14. 2. koncert Moskva, 15. 2. koncert v moskevské konzervatoři, 16. 2. odjezd z Moskvy, 17. 2. příjezd do Petrohradu, 18. 2. koncert Petrohrad, 19. 2. volný den v Petrohradu, 20. 2. koncert Petrohrad, 21. 2. odjezd z Petrohradu, 22. 2. koncert Helsinkí, 23. 2. volný den v Helsinkách, 24. 2. koncert Helsinkí, 25. 2. odjezd z Helsink, 26. 2. příjezd do Petrohradu (soirée u vévody Mecklenburského), 27. 2. odjezd z Petrohradu, 28. 2. koncert Reval [Tallinn], 1. 3. příjezd do Dorpatu [Jurjev, Tartu], 2. 3. koncert Dorpat, 3. 3. příjezd do Rigy, 4. 3. koncert Riga, 5.–6. 3. volno v Rize, 7. 3. koncert Mittau [Jelgava], odjezd do Rigy, 8. 3. koncert Riga, 9. 3. odjezd z Rigy, 10. 3. příjezd do Vilniusu, 11. 3. koncert Varšava, 12. 3. odjezd, návrat do Vídně.

souboru Karel Hoffmann.¹⁴ V jeho fondu jsou uschována dvě zajímavá vyúčtování z Anglie (z roku 1903 od firmy Alfred Schulz Curtius, z roku 1904 od Musical and Dramatic Agency Hugo Görllitze)¹⁵ a také doklady o jednání s firmou Concert-Direction Hermann Wolff (soubor výpisů z konta a výpočty desetiprocentní provize pro tuto firmu z let 1901–1906).¹⁶ Vyplývá z nich, že agentura zprostředkovávala kvartetu koncerty nejen v Berlíně a dalších německých městech, ale v sezóně 1905–1906 také v Itálii. Hoffmann měl, jak se zdá, k účtování lepší vztah než Hanuš Wihan. O něm se totiž traduje historka, že si „skvělé honoráře cpal prostě do kapes“ a teprve po příjezdu z turné vytahoval „zmačkané bankovky nejruznějších států a srovnal si je na stole podle země původu.“¹⁷

V Hoffmannově pozůstalosti se zachovala část korespondence adresované Českému kvartetu jako celku a v ní např. nabídka ke spolupráci od společnosti Internationalt Concert-Bureau z dánské Kodaně (1904),¹⁸ která byla ochotna pracovat pro kvarteto za výhodnou 5% provizi. V témže roce kontaktoval přímo primária prezident Assotiation Wagneriene z Barcelony Joaquin Perra s prosbou, zda by České kvarteto uspořádalo koncert pro tuto soukromou společnost během svého turné po Španělsku.¹⁹

Pražské koncerty Českého kvarteta zaštiťoval především Český spolek pro komorní hudbu.²⁰ Od prvního spolkového koncertu 10. října 1894 bylo České kvarteto jeho kmenovým souborem, smluvně vázaným k určitému počtu vystoupení za sezónu, a symbióza těchto dvou subjektů trvala až do posledního koncertu Českého kvarteta s Josefem Sukem u druhých houslí 20. 3. 1933. České kvarteto však již před rokem 1906 spolupracovalo také s Hudebním závodem a koncertním říditelstvím Mojmíra Urbánka,²¹ s Uměleckou besedou, Tonkünstler-Sozietät, Besedou brněnskou a s různými hudebními spolky na českém venkově, např. s Hudebním spolkem tábořským, Filharmonickým klubem v Roudnici nad Labem a dalšími.

b) České kvarteto v letech 1906–1918

S příchodem Jiřího Herolda k violovému pultu začíná další epocha Českého kvarteta. Ještě před vypuknutím první světové války střídá stárnoucího Hanuše Wihana violoncellista Ladislav Zelenka a soubor tak nabývá podoby, v jaké prožil ještě dalších dvacet let. Rok 1918 – konec války, rozpad Rakouska-Uherska a vznik nástupnických států – znamenal samozřejmě změny také v řadě organizačních mechanismů.

Některé kontakty na koncertní agentury nebo jejich zástupce udržoval i nadále Hanuš Wihan. Týká se to zvláště osobně velmi přátelsky motivovaných jednání, např. s Otto Less-

14) ŠEDA, Jaroslav: *Jiří Herold*, Rabasova galerie, Rakovník 1994, s. 63. KVĚT, J. M.: *Kdo je... Karel Hoffmann*, Orbis, Praha 1947, s. 23.

15) Č. inv. S 91/89, 90.

16) Č. inv. S 91/97–104.

17) KVĚT, J. M.: *Z pamětí* [...], cit. v pozn. 9, s. 31.

18) Č. inv. S 91/836.

19) Č. inv. S 91/357.

20) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Český spolek pro komorní hudbu 1894–1994*, Český spolek pro komorní hudbu, Praha 1994.

21) Např. č. inv. S 91/1032 (koncertní program z r. 1902).

mannem z Berlína, vévodkyní Elisabeth zu Mecklenburg-Schwerin či s profesorem P. G. Unnou z Hamburku. Ve Wihanově pozůstalosti jsou uloženy také dopisy některých spoluhráčů Českého kvarteta nebo skladatelů, mezi nimi např. dopis Maxe Regera.²² Ještě v roce 1910 vedla s Wihanem jednání anglická firma Concert Direction Schulz-Curtius & Powell, v roce 1913 švédská firma Svala och Söderlund ze Stockholmu aj.

Téměř se zdá, že si „pan profesor“ nechťel připustit úbytek svých sil v době, kdy jeho žáci byli ve vrcholné formě, a že jen nerad přesouval organizační záležitosti na Karla Hoffmanna. 1. října 1914 píše České kvarteto svému učiteli dopis, v němž vysvětluje nastalou situaci:²³

Drahý pane profesore!

Zajisté toužíte Vy jako my, by bylo jasno mezi námi v kvartettu. Vzpomenete si, že před rokem, kdy Vás stihla choroba bohudíky dnes přemožená, musili jsme se zajistit pro další svoji činnost – nevěděli jsme, zda-li Vám bude možno snášeti na dále útrapy cest. Při loňské poměrně bohatší saisoně mohli jsme konečně rozdělit práci mezi Vás a Zelenku; byli jsme a jsme si dobře vědomi povinností k Vám i k němu. Jako cítíme vděčnost vůči Vám, tak uznáváme též, že Zelenka vyhověl i v požadavcích, které na nás doléhají čím dále tím více: v požadavcích po repertoiru novém. Doba je zlá, a víte asi, jak saisona letošní může vypadat. I dlouho po válce bude ještě situace ohromně změněna. Budeme nuceni hrát i za honoráře nejmenší, abychom sebe a rodiny své uživili. Byl jste vždy toho názoru, bychom z honorářů neslevovali, nyní, když se i k honorářům nejmenším musíme uchýlit, cítíme přímo povinnost, bychom Vás sprostili toho, byste plýtl svými zdravím. Pokud kvartett existuje, jsme si vědomi povinností vůči Vám, svému stálému členu. Chceme, by Váš podíl rovnal se přibližně podílu každého z nás. Po zralé úvaze všech okolností sjednotili jsme se postoupiti Vám 8% z hrubého příjmu kvarteta, tedy částku, která se asi rovná pětině našich čistých příjmů, neboť, jak víte, útraty cestovní činí u nás skoro polovinu příjmu. Tuto 8% quotu zaručíme Vám právně doživotně, pokud ovšem kvartett v nynějším svém sestavení bude existovati. Prosíme Vás, abyste nabídku naši plynoucí z přátelských a vděčných srdcí neodmítal a abyste nám zůstal na dále stejně nakloněn.

Je-li Vaším přáním účinkovati v některém pražském koncertě, bude nám to a jistě i komornímu spolku velmi milé.

Přemýšleli jsme již dlouho o tomto problému, a že toto po zralé úvaze nutné rozhodnutí dotýká se přímo srdcí našich, můžete si pomyslet. Zůstaňte nám vždy přítelem a náš, za jakého Vás vždy budeme považovati.

Vaši

Karel Hoffmann, Josef Suk, Jiří Herold

²²⁾ Č. inv. S 211/111.

²³⁾ Č. inv. S 211/231.

Z období 1906–1918 se v Hoffmannově pozůstalosti zachoval pestrý výběr korespondence se zahraničními koncertními agenturami²⁴ a jejich zaměstnanci či majiteli, např. s Vladimírem Gustavovičem Ellenbergem (zástupcem „Koncertov A. Ziloti“ z Petrohradu), stejně jako s představiteli různých spolků, např. J. P. Ehmigem (Göttingen), s W. Emmerichem (Ravensburg), s Gustavem Uwe Jennerem (Marburg), s prof. Zillerem (Osnabrück) a dalšími. Převaze německy vedené korespondence odpovídá také četnost koncertů Českého kvarteta v Německu, kde v posledních předválečných letech soubor vystoupil v 53 (!) větších i menších městech. Ještě v roce 1915 dostali kvartetisté povolení překročit hranice Německa, Dánska, Švédska, Norska a Holandska.

Poslední ze jmenovaných států – Holandsko – bylo hostitelem Českého kvarteta poprvé již v roce 1896. Na jednání s koncertním agentem A. A. Snijderem z Amsterdamu²⁵ navázala spolupráce s holandskou firmou Alsbach & Doyer, která kvartetu zprostředkovala jedny z nejúspěšnějších každoročně pořádaných zahraničních turné. Nemluvě o pevném přátelství mezi Karlem Hoffmannem a Henri Doyerem znamenaly holandské zájezdy pro České kvarteto vždy setkání s vděčným obecenstvem. Při plánování koncertních cest se Doyer kontaktoval s dalšími místními spolky a společnostmi, takže kvartetisté skutečně nezahláneli. Velký počet koncertů s co možná nejkratšími přejezdy, a tedy také dobrý zisk – to byl ovšem cíl jak koncertních jednatelů, kteří inkasovali desetiprocentní provizi, tak samotného Českého kvarteta.

Během první světové války se kvarteto věnovalo intenzivně koncertní činnosti doma

²⁴⁾ Alsbach & Doyer, Muziekhandel-Concert Directie, Amsterdam
 Joh. Aug. Böhme, Musikalien Handlung, Musikalien Leihanstatt-Concert Arrangements, Hamburg
 Cäcilien-Verein, Kaiserslautern
 Konzert- und Theater-Direction Arthur Bernstein, Hannover
 Ernst Eulenburg – Leipzig, Königl. Württemb. Hof-Musikverleger
 Julius Hainauer – Breslau, Musikalien- und Buch-Handlung, Konzert-Direktion, Musik-Verlag
 Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, København
 Robert Knoblauch, Konzert-Agentur, Frankfurt am Main
 Hugo Kuntz, Karlsruhe, Grossh. Bad. Hofmusikalien- u. Musikinstrumenten-Handlung, Konzert-Direktion
 Th. Kaulfuss´sche Buch-, Kunst- und Musikalien-Handlung, Liegnitz
 F. Ries, Königlich Sächs. Hof-Musikalien-Handlung, Konzert-Direktion, Dresden
 Alfred Schmid Nachf. (Unico Hensel), München
 Sociedad Filarmónica de Burgos
 Sociedad Filarmónica de Madrid
 Sociedad Filarmónica de Oviedo
 Sociéte des Nouveaux Concerts, Antverpy
 Tonkünstler-Verein, Crefeld
 Verein der Musikfreunde zu Görlitz
 Vereinigung Kölner Kammermusikfreunde, Köln-Bayenthal
 Concert-Direktion Hermann Wolff, Berlin
 Konzert-Direktion Hermann Wolff u. Jules Sachs, Berlin (od 1917)

²⁵⁾ Č. inv. S 211/198–199.

a navštívilo celou řadu českých a moravských měst.²⁶ V tomto období začal podnikat koncertní pořadatel Bedřich Spurný z Plzně. Styk se zahraničím byl v době první světové války omezen na minimum. V Hoffmannově pozůstalosti se zachoval zajímavý soubor korespondence (především telegramů) s Robertem Knoblauchem, majitelem koncertní agentury z Frankfurtu nad Mohanem.²⁷ Vysvítá z něho, že kvartetisté při přípravě turné po Německu v lednu 1917 jednali s některými městy „na vlastní pěst“ a Knoblauchovu agenturu – samozřejmě k jeho nelibosti – obešli. Týká se to např. spolku Vereinigung Kölner Kammermusikfreunde, který však, jak se zdá, vyvinul iniciativu již v roce 1915, tedy ještě před Knoblauchem, či zástupců koncertního života z Wiesbadenu.

Dramaturgický důraz nyní České kvarteto ve větší míře kladlo na provádění tematicky laděných cyklů, ať to byl cyklus Beethovenův, Dvořákův nebo průřez vývojem komorní hudby. Tato nabídka se netýkala pouze ciziny – Ruska, Holandska a Španělska, nýbrž také domácího publika a ne náhodou byly koncertní cykly Českého kvarteta ve válečných letech charitativně zaměřené. V sezóně 1915–1916 zajistil Mojmir Urbánek souborné provedení nejpřednějších komorních děl Antonína Dvořáka „ve prospěch Jedličkova ústavu pro zmrzačené vojíny“: České kvarteto účinkovalo hned na prvním, zahajovacím večeru 11. listopadu. V roce 1917 uspořádalo kvarteto Jarní cyklus král. hl. města Prahy ve prospěch Komitétu pro podporu sirotků po padlých vojínech pražských (5 koncertů, Rudolfinum) a o rok později již ve Smetanově síni Obecního domu opět pětidílný jarní cyklus koncertů, tentokrát „pod protektorátem rady královského hlavního města Prahy ve prospěch sirotčí péče obce Pražské“. Hlavním zřizovatelem koncertů Českého kvarteta v Praze však stále zůstával Český spolek pro komorní hudbu. Jubilejní spolkový 200. koncert 15. 4. 1918 byl příležitostí k ocenění Českého kvarteta a z jeho strany také k formulování vyšších nároků na vzájemnou spolupráci, mimo jiné na honorář 1800 korun za jeden spolkový koncert z fixních dvanácti.²⁸ S přibývajícím prestižím a ekonomickými změnami v celém světě samozřejmě honorářové požadavky kvartetistů stoupaly a v některých případech se staly problematickým bodem jednání (např. se Sociedad Filarmónica de Burgos v roce 1913).

c) České kvarteto v letech 1919–1933

Politické změny v poválečné Evropě se odrazily také na koncertních aktivitách Českého kvarteta. Po vzniku samostatné republiky se kvarteto orientovalo víc na vítězné mocnosti – Francii a Anglii, v sovětském Rusku však nikdy neúčinkovalo. Jen v Praze koncem roku 1918 uspořádala Československá jednota komorní večer ze skladeb ruských sklada-

26) Zprostředkovatelské články – agentura, impresárió, předprodej atd. – se vytvářely teprve postupně, a tak jsou pro nás starší programy zajímavé svou bezprostředností. Český spolek pro komorní hudbu často vyzýval „Dámy, sedící v přízemí i na balkoně, račtež snít kloubouky a čapky!“ a „P. T. členové se žádají zdvořile, aby zaujali místa ve dvoraně a nehromadili se pouze u vchodů“, ale na programech se také dočteme, že kromě pokladny Rudolfiny lze vstupenky získat v předprodeji u p. Pospíšila v knihkupectví na Perštýně. Mimo Prahu pak předprodej zajišťovali nejen knihkupci, ale také např. lékárníci, pekaři nebo prodejci módních oděvů (!), prostě ti, kdo byli ochotni pro kulturu něco udělat a měli výhodně umístěné obchody.

27) Č. inv. S 91/544–567.

28) Č. inv. S 91/860.

telů, na němž České kvarteto zahrálo. Cestovní pasy kvartetistů byly ostatně vystaveny do všech evropských zemí mimo SSSR²⁹ (ten uznala ČSR de iure až roku 1934). V plném rozsahu byly obnoveny styky s Holandskem, v menší míře se státy Trojspolku Německem, Rakouskem a s Itálií a také se severskými zeměmi. Zahraniční zájezdy Českého kvarteta kulminovaly na začátku dvacátých let; později je omezil jak přibývajícím věkem kvartetistů, tak jejich pedagogické povinnosti na pražské konzervatoři. V pozůstalosti Karla Hoffmanna se nachází řada zajímavých dokladů z této doby, především korespondence se zahraničními agenturami a jejich zástupci.³⁰

29) Č. inv. S 91/16.

30) A.-B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm
 Alsbach & Doyer, Muziekhandel-Concert Directie, Amsterdam
 Bauer Süddeutsche Konzertdirektion, [Frankfurt am Main?]
 Concert-Direction Arthur Bernstein, Hannover
 Concert-Direktion H. Daniel (= Sociedad Musical Daniel), Madrid
 Concert. Verein „Johannes Messchaert“, Hoorn [?]
 Direzione Concerti Ufficio Internazionale, Bologna
 Ernst Eulenburg – Leipzig, Königl. Württemb. Hof-Musikverleger
 Foetisch Frères s.a., Maison pour l'enseignement musical, Neuchâtel
 Frankfurter Museum-Gesellschaft
 Genootschap „Concert Diligentia“, s'Gravenhage
 Gesellschaft der Musikfreunde in Coburg
 Gesellschaft der Musikfreunde in Wien
 Julius Hainauer – Breslau, Musikalien- und Buch-Handlung, Konzert-Direktion, Musik-Verlag
 Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, København
 Harmonia, Musik-Verlagsanstalt, Konzert-Direktion und erste ung. Klavierfabrik, Budapest
 Ibbes & Tillet, London
 Internationale Gesellschaft für neue Musik, Leipzig
 M. Kantorowitz, Konzertdirektion, Zürich
 Robert Knoblauch, Konzert-Agentur, Frankfurt am Main
 Konsert & Teater Bureau A. B., Stockholm
 Krakowskie biuro koncertowe E. Bujarski, Kraków
 Leumann, Boesch & Co., Kronbuehl
 Lundholms Pianomagasin, Konsertdirektion, Malmö
 Daniel Mayer Company Ltd., Representing the world's leading artists..., London
 Mužičko društvo Stankovič – Société musicale Stankovitch, Beograd
 Ernst Pfau, Konzert-Agentur, Zürich
 P. Pfeiffer, Th. Kaulfuss'sche Buch-, Kunst- und Musikalien-Handlung, Liegnitz
 Regia Accademia di Santa Cecilia, Roma
 F. Ries, Königlich Sächs. Hof-Musikalien-Handlung, Konzert-Direktion, Dresden
 The E. L. Robinson Direction, London
 Alfred Sexer, Neuilly-Nantes
 Alfred Schmid Nachf. (Unico Hensel), München
 Alfred Schulz Curtius, [London]
 Société des Nouveaux Concerts et Royale d'Harmonie, Antwerpen
 Standard Booking Office, New York
 Süddeutsche Konzertbüro, München
 Verband der konzertierenden Künstler Deutschlands, Berlin
 Konzert-Direktion Hermann Wolff und Jules Sachs, Berlin
 Württemb. Konzertbund, Stuttgart

Už z pouhého výčtu jednotlivých společností je patrné, že organizační aktivity tvořily nepřehlédnutelnou část činnosti Karla Hoffmanna. Přijatá korespondence je vedena především německy, francouzsky a anglicky, v odeslané korespondenci (pokud lze zjistit ze zachovaných kopií nebo konceptů) používal Hoffmann němčinu a francouzštinu. Němčinu se učil už od měšťanky, a tak ji ovládal výborně; o jeho francouzštině je však možné pochybovat. Na zájezdu Českého kvarteta do Cognacu v roce 1919 svou francouzskou řeč k legionářům četl a jak Suk poznamenal, „my tomu mnoho nerozuměli a kolonel asi též ne, ale vzdor tomu bylo nadšení velké.“³¹ Je paradoxem, že nejobsáhlejší konvolut obchodní korespondence z pozůstalosti Karla Hoffmanna je psán právě francouzsky: jedná se o vzájemnou výměnu plánů a názorů mezi Českým kvartetem a koncertním agentem Alfredem Sexerem z Neuilly. Zachovaly se kopie Hoffmannových dopisů psané na psacím stroji a na některých rukopisné přípisů Karla Hoffmanna a jeho nejbližších – dcery Dagmar (Daši) a zetě Ivana Šetlíka. Vyplyvá z nich, že překladatelkou do francouzštiny bývala právě Daša.

Protože se korespondence s koncertním jednatelem Alfredem Sexerem zachovala v úplnosti, poskytuje tento soubor ucelenou představu o tom, jak jednání v letech 1921–1924 probíhalo. Neslo se z obou stran velmi diplomatickým tónem, avšak rozhodně ne bez problémů. Tím největším byla žádost o zkrácení koncertního turné po jižní Francii v březnu 1923, které kvarteto vyslovilo pod tlakem Sukovy dlouhotrvající nemoci. Sexer dokonce hrozil soudní pří, pokud České kvarteto nesplní své závazky, ale naštěstí se nakonec turné uskutečnilo beze změn. Korespondenční jednání se často točilo kolem honorářů, které podle názoru kvartetistů dosahovaly minimální výše. Přijmout je, to znamenalo šetřit (např. v Paříži ubytováním u spřátelené rodiny Osuských místo v hotelu). Francouzská strana naopak argumentovala tím, že velký počet koncertů v mnoha městech, byť za menší honoráře, dává v konečném výsledku dobrý výsledek; a šlo-li do tuhého, odvolala se na uměleckou čest a politické zájmy... Výchozím bodem při sestavování itineráře bylo zajištění sálu v Paříži (Gaveau, Champs Elysées nebo sál Pleyel), o něž usilovalo více interpretů, a teprve po něm uzavření smluv „s venkovem“, tedy se zástupci menších měst. V alsaských městech Strasbourgu a Muhlhouse (Mühlhausenu) měla nadále vliv berlínská agentura Hermanna Wolffa, ačkoliv po válce připadlo celé území politicky Francii. Hoffmann a Sexer museli také brát do úvahy časové možnosti klavíristky Blanche Selvy, která s Českým kvartetem spolupracovala.

Zájezdy do Francie se často kombinovaly s vystupováním kvarteta v Anglii. Bylo tomu tak i v případě 1. československého hudebního festivalu v Londýně ve dnech 24. 5. – 5. 6. 1919, kde České kvarteto vystoupilo spolu s anglickou klavíristkou Fanny Davies na závěrečném koncertu. Celý festival pod patronátem anglického královského páru organizovala koncertní agentura E. L. Robinson Direction z Londýna, s níž Hoffmann vedl čilou korespondenci i v letech 1920–1921. V roce 1923 již zastupovala České kvarteto londýnská společnost Ibbs & Tillet.

31) Josef Suk. *Dopisy* [...], cit. v pozn. 8. Citováno z dopisu Josefa Suka jeho synovi Josefu Sukovi ml. z 12. 6. 1919, s. 205.

Osobní kontakty byly vždy velkým přínosem při sjednávání koncertních turné a to platí i o Českém kvartetu. Ve Francii mu v této době pomáhal Rudolf Kepl, ve Frankfurtu Wilhelmine Sieger, vdova po řediteli Museum-Gesellschaft F. Siegerovi, v Anglii českou hudbu propagovala Rosa Newmarch, v Itálii např. Bernardo Molinari a na Balkáně Miloje Milojević.³²

Ve 20. letech se Českému kvartetu znovu otevřela možnost koncertovat v Americe. V roce 1920 projednával otázku angažmá s manažerem Coppicusem z Metropolitan Musical Bureau amsterdamský Samuel Bottenheim a informoval primária kvarteta o výši honorářů a dalších nabídkách. Také kontakt na Jižní Ameriku se nesl přes evropskou agenturu: jednatelství Concert-Direkcion H. Daniel z Madridu nabízelo zprostředkovat v létě 1921 nebo 1922 sérii třiceti až padesáti koncertů v tomto světadíle. Vzhledem k úrovni cestování a jeho únavnosti není ani divu, že kvartetisté neměli o tak rozsáhlý podnik zájem. Ještě v roce 1926 si v dopise Hoffmannovi povzdychl v té době již amerikanizovaný violoncellista Bedřich Váška, jaká je to škoda, že České kvarteto nikdy v Americe nehrálo.³³

Skutečnou „druhou vlast“ mělo České kvarteto v Holandsku, kam vyjelo hned po válce v souvislosti se zájezdem do Francie a Londýna (1919) a od té doby ho navštěvovalo každoročně. Zázemí tam kvartetistům opět vytvořila agentura Alsbach & Doyer, přes níž vedly kontakty na další zástupce, např. Arnolda Wagenaara a A. H. Amoryho z Arnhemsche Vereeniging voor Kamermuziek-Uitvoeringen. Koncertní plány snad jen s výjimkou posledních let byly velmi bohaté; korunou této spolupráce se pak stalo „turné na rozloučenou“ v roce 1931, kterým České kvarteto ukončilo svou koncertní činnost v zahraničí. Myšlenka uspořádat turné na rozloučenou byla ovšem staršího data (Suk o ní hovoří již v roce 1928)³⁴ a kromě toho, že vycházela vstříc stárnoucím a doma zaneprázdněným umělcům, znamenala úspěšný reklamní tah, který Českému kvartetu naposledy zjednal chvíle slávy na zahraničních pódii. Deset koncertů provázely oficiální projevy, dary, věnce, udělení rytířského kříže Oranje-Nassau Karlu Hoffmannovi a další společenské akce.

Na domácí půdě České kvarteto pokračovalo ve spolupráci s ČSKH. Od 20. let se dělilo o spolkové koncerty s mladšími českými kvartety, např. Československým (později Pražským) a Ondříčkovým, ze starších ansámblů pravidelně vystupovalo v ČSKH také Ševčíkovo kvarteto a samozřejmě i jiná komorní sdružení česká a zahraniční. České

32) České kvarteto navštívilo balkánské země těsně před rozpadem Rakouska-Uherska a poslední koncert z tohoto turné – v Lublani 11. října 1918 – byl zrušen kvůli politické situaci v zemi. Po vzniku samostatné ČSR a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců se v první polovině roku 1923 (možná ještě dříve) skladatel Miloje Milojević obrátil na Josefa Suka dopisem, v němž zve České kvarteto do Bělehradu s koncertním programem z české a slovenské hudby (č. inv. S 91/903), Suk však nereagoval. V září obdržel Hoffmann intervenci a někdy v této době mu Suk předal Milojevićův dopis se svým přípisem („Co s tím uděláme?“). Je pravděpodobné, že Hoffmann odepsal, neboť další Milojevićův dopis z ledna 1924 je adresán již Karlu Hoffmannovi a hovoří o dvou koncertech a o finančních podmínkách (č. inv. S 91/340). Zájezd do Srbska se však neuskutečnil.

33) Č. inv. S 91/440.

34) Josef Suk. *Dopisy* [...], cit. v pozn. 8. Viz dopis Josefa Suka Karlu Hoffmannovi z 19. 9. 1929 (č. 322), s. 355.

kvarteto se mimo jiné podílelo na slavnostních koncertech k výročním Bedřicha Smetany (1924), Ludwiga van Beethovena (1927) a Antonína Dvořáka (1929), které pochopitelně nemohly ujít pozornosti komorního spolku. Spolek nezapomněl ani na třicetiletí a čtyřicetiletí Českého kvarteta.

V roce 1922 vzniklo Svojsíkovo koncertní a divadelní bureau v Praze, které Gustav Svojsík úspěšně vedl až do své smrti v roce 1940. V osobě zakladatelova staršího bratra Antonína B. Svojsíka byla agentura spojena se Sborem pro postavení pomníku Bedřichu Smetanovi v Praze a se Svazem skautů Republiky československé, a tak není divu, že občas tyto organizace podporovala ze svých výtěžků. Velkorysá byla např. dohoda mezi ředitelem Svojsíkem a Českým kvartetem ohledně předání poloviny čistého výtěžku z cyklu patnácti jubilejních koncertů v roce 1923 na stavbu pomníku Bedřichu Smetanovi v Praze.³⁵ Ještě před touto oslavou 30. výročí Českého kvarteta uspořádali kvartetisté pod hlavičkou Svojsíkovy společnosti souborné provedení smyčcových kvartet Ludwiga van Beethovena (1922) a cyklus sedmi koncertů nazvaný „lidový“ (1924). Svojsík také zastupoval Karla Hoffmanna jako sólistu při souborném provedení Bachových sonát a partit pro sólové housle (1924–1925), za něž Hoffmann obdržel cenu ministerstva školství a osvěty, a jako člena klavírního tria ve složení Karel Hoffmann – Ladislav Zelenka – Jan Heřman (1922–1923). Další z českých koncertních podnikatelů této doby, Bedřich Spurný, organizačně zajišťoval např. koncert České filharmonie (7. 3. 1919), kde Hoffmann vystoupil jako sólista v Čajkovského *Koncertu pro housle a orchestr D dur* op. 35, v Beethovenově *Koncertu pro housle a orchestr D dur* op. 61 a v Dvořákových *Romanci* a *Mazurku* pro housle a orchestr (op. 11 a 49).

V roce 1932 slavil Karel Hoffmann své šedesáté narozeniny a jeho kolegové – s výjimkou Ladislava Zelenky – nebyli o mnoho mladší. Nostalgie a zároveň životní nutnost hrát poznamenávají Hoffmannovu organizační činnost v posledních letech existence Českého kvarteta. Holandské turné na rozloučenou ukončilo cesty do zahraničí. V domácím prostředí zřejmě kvarteto naposledy vystoupilo 27. března 1933 v Českých Budějovicích,³⁶ kde zahrálo na 9. abonentním koncertu hudební školy. Part druhé violy ve Dvořákově *Smyčcovém kvintetu Es dur* op. 97 interpretoval českobudějovický přítel kvartetistů, ředitel hudební školy Josef Beran. Blížila se doba, kdy se koncertní činnost Českého kvarteta musela uzavřít. Jako první odešel ze souboru Josef Suk a na primáriovi zůstalo rozhodnutí, zda vůbec a jak pokračovat. V Hoffmannově pozůstalosti se nachází koncept jeho odpovědi na Sukovo oznámení o ukončení činnosti; tento Hoffmannův dopis zůstal bohužel vždy jen konceptem. Je pravděpodobné, že by mezi oběma houslisty nedošlo k dočasnému odcizení, kdyby Suk tato Hoffmannova slova četl!³⁷

Odpusť, prosím, že jsem Ti tak dlouho nepsal. Ač úplně chápu Tvoje rozhodnutí housličky pověsit na hřebík, bylo mi přec jen tak bolestně při vzpomínce na tolik krásného,

35) Č. inv. S 91/849.

36) Jako poslední koncert Českého kvarteta ve složení Hoffmann – Suk – Herold – Zelenka byl doposud v literatuře omylem uváděn 438. abonentní koncert Českého spolku pro komorní hudbu 20. 3. 1933.

37) Č. inv. S 91/780.

co jsem s Tebou, můj zlatý druhu, po celý svůj takřka život prožil. Nemohl jsem se vpravit do nové situace pokračovat bez Tebe, chvěl jsem se při pomýšlení, že nebudeš u mne více sedět. Teď jsem se již trochu uklidnil. Prosím Tě jen, dej na své zdraví pozor tak, abys mohl dále pracovat pro slávu naší muziky a pro nezměrnou radost Tvých přátel a obdivovatelů. My dobře víme, že jseš náš největší žijící básník – skladatel! Chceme v Tvých intencích v kvartetu pokračovat. Jen aby mi Bůh dal tolik zdraví a síly. Věř mi, že bych přestal též – kdyby nebylo takých chlapíků, jako je Jiří a Láďa. Tedy Pánu Bohu poručeno! Těším se na shledanou v konzervatoři a jsem Tvůj vroucně Tě líbající Karel.

Jen na krátkou dobu nahradil Suka u druhých houslí Stanislav Novák, poté přichází dlouhá nemoc a smrt Jiřího Herolda (1934), smrt Josefa Suka (1935) a nakonec i Karla Hoffmanna (1936).

III. ZÁVĚR

Není pochyb o tom, že „manažerská“ pozice v Českém kvartetu přinášela Karlu Hoffmannovi řadu organizačních starostí, nikdy si však na tuto stránku své činnosti nepostěžoval. Dá se velmi snadno pochopit, proč právě pro něj mělo České kvarteto zásadní význam: vždyť do existence souboru vložil tolik času a energie...

Badatelům, kteří se zabývají organizačním zajištěním koncertů na konci 19. století a v prvních desetiletích století dvacátého, podává pozůstalost Karla Hoffmanna zajímavé a často neznámé informace. Z tohoto pohledu se jedná o pramen, který čeká na své vědecké zhodnocení.

Program koncertu Českého kvarteta ke čtyřicetiletému výročí souboru, Praha 14. 3. 1932 / Program for the Czech Quartet concert on the occasion of the 40th foundation of the ensemble, Prague March 14, 1932 NM-ČMH, č. př. / Acquisition No. 24/1985

Karel Hoffmann: First Violinist and 'Manager' of the Czech Quartet

DAGMAR ŠTEFANCOVÁ

This study is based on a detailed analysis of materials from the estate of the violinist Karel Hoffmann (1872-1936) that are deposited in the Czech Museum of Music. These materials include a large number of documents pertaining to concert life in the late nineteenth century and the first three decades of the twentieth, associated with Hoffmann's activities as first violinist in the Czech Quartet from 1892 to 1933. This professional music ensemble (one of the first in our country) had a fundamental influence on the interpretation and composition of quartet literature, and not only at the domestic level. The study focuses on Hoffmann's contacts with Czech and foreign concert agencies and the manner of arranging for concert tours by the quartet, and refines our knowledge of some matters concerning its history. Included are two previously-unpublished letters written by members of the Czech Quartet, and detailed lists of concert agencies and societies mainly from the first decades of the twentieth century.

estate - string quartet - Czech Quartet - Karel Hoffmann - concert agencies - manager - impresario - nineteenth and twentieth centuries - concert life

I. MATERIALS FROM THE ESTATE OF KAREL HOFFMANN

The Karel Hoffmann Collection is the most important of the collections of materials from estates of members of the Czech Quartet,¹ which materials began to be catalogued by the Czech Museum of Music and made available to scholars in 1992 on the occasion of the hundredth anniversary of this ensemble's origin. The names of the first violinist Karel

1) In the Czech language 'České kvarteto'. The word 'České' is ambiguous, referring either to Bohemia (the western part of today's Czech Republic) or to the Czech lands in the broader sense (all of today's Czech Republic including Moravia and part of Silesia) and the Czech people. The ensemble performed in English-speaking countries under the title 'Bohemian String Quartet' or 'Bohemian Czech Quartet'; the title 'Bohemian Quartet' is still often used in English-language writings today. However, it seems likely the members thought of themselves as representing Czech culture in the broader sense, not just the culture of Bohemia. Hence our translation 'Czech Quartet'.

Hoffmann (1872-1936), the second violinist Josef Suk (1874-1935), successive violists Oskar Nedbal (1874-1930) and Jiří Herold (1875-1934), and successive violoncellists Otto Berger (1873-1897), Hanuš Wihan (1855-1920), and Ladislav Zelenka (1881-1957) appear in the history of Czech music also in other, no less important connections. This is especially true for the composer Josef Suk, most of whose materials are deposited in the Czech Museum of Music, catalogued as a collection of the first category in an inventory having two parts.² It was the approaching major anniversary of the Czech Quartet in 1992 that inspired the effort to view holdings from the estates of its members from a common perspective and link them with mutual references. Finished in 1991 was an inventory of items from the estate of Hanuš Wihan.³ Then came analogous inventories for Oskar Nedbal⁴ and Karel Hoffmann.⁵ The next phase is expected to include monographic studies devoted to the remaining members (Otto Berger, Ladislav Zelenka, and Jiří Herold), for which the items are not so numerous, and also studies on items pertaining to the Czech Quartet as an ensemble: programs, photographs, correspondence, and gifts received as tokens of appreciation.

The **history of the materials from Hoffmann's estate** is not simple. The main portion of them came to the National Museum in 1964 from Hoffmann's daughter Dagmar Šetlíková, under reference number 699/64 and acquisition number 26/64. We have the original four-page list of the contents of this unit, which however describes some items only in summary and cannot serve as a precise guide. According to the custom of the time, the items were divided into separate collection units, some of them registered systematically⁶ and others only deposited. In the museum's list of sets of materials from personal estates they received the number S 91 and were classified as an estate collection of the second category—quite properly, as we now know. In addition, Mrs. Šetlíková donated to the National Museum part of Hoffmann's correspondence, registered under Acquisition No. 29/52, and some photographs which received Acquisition No. 31/52. More than forty years later another, more modest part of Hoffmann's papers came to the Czech Museum of Music: several photographs, programs, and printed materials from the possessions of his grandson, Prof. Jiří Šetlík (Acquisition No. 193/2005). Supplementing the Karel Hoffmann Collection are materials transferred from the Antonín Dvořák Museum, whose acquisitions program formerly included materials pertaining to Dvořák's pupils including Josef Suk, Otto Berger, and Oskar Nedbal and their concert activities (Acquisition No. 24/85). Also appearing frequently among items with a close relationship to Hoffmann are some that are still registered by date of acquisition,⁷ namely

2) VYŠOHLÍDOVÁ, Jana: *Josef Suk (inventář fondu S 184)* (Inventory of Collection S 184), National Museum - Museum of Czech Music, Prague 1985. Work is currently underway on cataloguing the second part.

3) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Hanuš Wihan (inventář fondu S 211)* (Inventory of Collection S 211), National Museum - Museum of Czech Music, Prague 1991.

4) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Oskar Nedbal (inventář fondu S 139)* (Inventory of Collection S 139), National Museum - Museum of Czech Music, Prague 1993.

5) ŠTEFANCOVÁ, Dagmar: *Karel Hoffmann (inventář fondu S 91)* (Inventory of Collection S 91), National Museum - Museum of Czech Music, Prague 2006.

6) This systematic registry (according to earlier terminology 'registry at the second level') is the result of professional cataloguing of collections—either as an inventory or as a catalogue accessible to scholars.

7) This chronological registry (according to earlier terminology 'registry at the first level') consists only of entry into the book of acquisitions.

those bearing Acquisition No. 24/39—documents purchased from the family of the violist and violinist Josef Beran, director of the music school in České Budějovice.

In view of the above circumstances the inventory of the Hoffmann Collection contains many references, especially to photographs, books, and correspondence catalogued earlier. The correspondence includes very valuable and interesting letters exchanged with Josef Suk. The two violinists of the Czech Quartet were life-long friends, open to each other and taking a sincere interest in each other's joys and sorrows. From the letters written by Suk to Hoffmann, which have been published,⁸ one can gain much information about the Czech Quartet as well as about Hoffmann himself. But the converse is also true. The correspondence of the Czech Quartet is a valuable source of information about Suk—about his ideas during his youth and his maturation as a person and a composer—as well as about the cultural-political situation in the Czechoslovak Republic after 1918, the gradual decline in the ensemble's concert activities, and its final dissolution.

It is precisely **correspondence** that comprises the most voluminous part of the Hoffmann Collection, with 773 inventory units. Therefore for greater clarity it is divided into several parts: correspondence that Hoffmann received including items from family, friends, and institutions, calling cards, and envelopes, and correspondence he sent to family members, friends, and institutions plus drafts thereof. Catalogued separately is correspondence of the Czech Quartet and related correspondence, mainly condolences. The writers include for example the mayor of Prague Dr. Karel Baxa; painter and caricaturist Hugo Boettinger; pianists Fanny Davies, Edouard Risler, Blanche Selva, and Dirk Schäfer; philosopher and pedagogue František Drtina and his wife Olga; Czech composers Josef Bohuslav Foerster, Karel Boleslav Jirák, Boleslav Vomáčka, Ladislav Vycpálek, and Otakar Zich; foreign composers Arnold Schönberg, Max Reger, Leone Sinigaglia, and Sergey Ivanovich Taneyev; violinist and composer Henri Marteau; conductors Bernardo Molinari and Otakar Ostrčil; pianist and musicologist Václav Štěpán; violinist Mabel Urtin; and Hoffmann's close friend the physician František Weyr. Because Hoffmann rarely saved copies of his letters, the list of recipients is determined mainly by the content of the Czech Museum of Music's collection of non-musical documents, where at least some of Hoffmann's letters were found—e.g. to composer Emil Axman, to the above-mentioned Josef Beran, to the archivist of the conservatory in Prague Vlastimil Blažek, to pianists Jan Heřman, Karel Hoffmeister, and Roman Veselý, to conductor, violist, and violinist Rudolf Reissig, and to conductor Vilém Zemánek. Naturally we cannot fail to mention all of Hoffmann's colleagues in the Czech Quartet as well as persons active in concert presentation (such as members of the executive committee of the Czech Society for Chamber Music) and representatives of the conservatory in Prague where the quartet members taught. Documents pertaining to various concert agencies will be discussed separately.

Another interesting division of the Hoffmann Collection comprises **essays and speeches prepared in writing by Hoffmann and others**. They pertain mainly to the Czech Quartet and activities of the conservatory in Prague, where Hoffmann taught violin in the 'master school' starting in 1922 and where he was named rector in 1927.

8) *Josef Suk. Dopisy o životě hudebním i lidském* (Josef Suk: Letters about a Musical and Human Life). Prepared for publication by Jana Vojtěšková, Editio Bärenreiter, Prague 2005.

However, we also find here Suk's autobiography and his thoughts on the compositional bequest of Ludwig van Beethoven—the latter delivered at the conservatory in 1927 on the occasion of the hundredth anniversary of that composer's death (read by Dr. Milan Svoboda because of Suk's indisposition that day), and later published.⁹

Most of the **concert programs and posters** among Hoffmann's papers (269 inventory units in all) document performances by the Czech Quartet, but we also find performances by Hoffmann himself both as a conservatory student and as a soloist in his most active years. The atmosphere of concerts comes to life through manuscript annotations and small drawings by Hugo Boettinger, who sketched the quartet members (his friends) directly onto programs for some of their domestic concerts, showing them as he saw them on the stage. Various glosses tell us about the reactions of the audience, or about the writer's opinion on the performance or the pieces played and their composers.¹⁰ Thus the concert programs, supplemented by a small set of reviews, inform us about the perception of chamber works written by composers from both the Czech lands and abroad.

Most of the **iconographical items** among the materials from Hoffmann's estate were catalogued earlier and have now been incorporated into the collection's inventory (after recataloguing) via references. Apart from portrait photographs of Hoffmann and a casual photograph with friends, they include beautiful period photographs of performers and composers given by those musicians to Hoffmann with inscriptions. In this 'gallery' we find the other members of the Czech Quartet, pupils of Hoffmann (Lala Bertlová, Oldřich Černý, Eugenie Fichtenová, Antonín Müller, Ilya Livšakov, Josef Peška, and Maximilijan Skalar), artists who performed with him (e.g. Fanny Davies, Ema Destinnová, Alfred Grünfeld, František Ondříček, Blanche Selva, and Václav Talich), and composers (e.g. Antonín Dvořák, Alexander Glazunov, Leoš Janáček, Karel Boleslav Jirák, Jaroslav Kříčka, Nikolay Rimsky-Korsakov, Vasily Safonov, and Sergey Taneyev). A somewhat unusual group consists of patrons and government officials with whom the Czech Quartet (and thus Hoffmann) had friendly contacts, e.g. the family of Count Boos-Waldeck, Queen Elisabeth of Rumania (Carmen Sylva), President of the Czechoslovak Republic Tomáš Garrigue Masaryk, Duke Johann Albrecht zu Mecklenburg-Schwerin and his wife Elisabeth, and the director of the Živnobanka (Tradesmen's Bank) Apollon Růžička. From the collection of photographs we can also identify Hoffmann's hobbies—hiking, swimming, and travelling.

Smaller divisions of the Hoffmann Collection are his **personal documents**, his **calendars including appointment calendars**, various **bills and statements of account**, **concert schedules, diplomas and tokens of appreciation**, and two **musical manuscripts**.

9) KVĚT, J. M.: *Z paměti Českého kvarteta* (From Memories of the Czech Quartet), Edice Corona, Vol. 13, Prague 1936, pp.69-82. Also *Živá slova Josefa Suka* (The Living Words of Josef Suk). Compiled by J.M. Květ, Topič edition, Prague 1946, pp. 25-34.

10) For example we learn where the 'greatest applause' was, or 'applause, even greater ovations', or that 'the audience was very grateful, enthusiastic', 'the audience was aroused', or about how 'Hoffmann played ravishly', 'tremendous virtuosity of the playing', 'E. Fuchs sang beautifully', 'the *Bagatelles* were played incomparably', etc. Very personal are observations from conversations such as 'V. Novák said Foerster wouldn't [couldn't] write such a Finale [as did Ethel Smyth!]', or 'Vít. Novák, present at a concert, told Suk (in the artists' room) his view of [Suk's] *Zrání* (Maturation) [as performed] on Sunday: You scoundrel, you really showed me up yesterday!'

II. ORGANISATIONAL WORK PERTAINING TO CONCERTS OF THE CZECH QUARTET

The scholarly attention widely devoted to the Czech Quartet is well justified. This was the first Czech professional chamber ensemble, and devoted itself to issues of performance with unprecedented seriousness—no longer a mere grouping of soloists (often an accidental grouping) but a stable ensemble with a unified artistic point of view, respecting the style of various periods and composers. In this lay the main contribution of the Czech Quartet to concert life in the late nineteenth and early twentieth centuries. Especially in its early years, this ensemble served as the main pillar of the Czech Society for Chamber Music, and it stimulated the establishment of other chamber ensembles as well as of new quartet literature.

Membership in the Czech Quartet:

		1st violin	2nd violin	Viola	Violoncello
1.	1892-94	Karel Hoffmann	Josef Suk	Oskar Nedbal	Otto Berger
2.	1894-1906	Karel Hoffmann	Josef Suk	Oskar Nedbal	Hanuš Wihan
3.	1906-14	Karel Hoffmann	Josef Suk	Jiří Herold	Hanuš Wihan
4.	1914-33	Karel Hoffmann	Josef Suk	Jiří Herold	Ladislav Zelenka
5.	1933	Karel Hoffmann	Stanislav Novák	Jiří Herold	Ladislav Zelenka

During the more than four decades of the Czech Quartet's existence there were several changes in its personnel, but the first violinist was always Karel Hoffmann. As a gifted pupil of the violinist Anton Bennewitz, director of the conservatory in Prague, Hoffmann had the qualifications for a solo career and did achieve great successes in that capacity (e.g. with his complete rendition of the Bach solo sonatas and partitas for violin in the 1924-25 season), but his performances as a quartet member were always more important for him. After taking over the ensemble's organizational work from Hanuš Wihan and partially from Oskar Nedbal around 1910, he served the quartet in that respect as well. Therefore the papers from his estate include materials pertaining to concerts practically all over Europe from 1910 to 1933, especially correspondence with various concert agencies and individual agents, contracts, bills and accountings, concert programs, and newspaper clippings. This aspect of his activities will be the main focus of our discussion here.

a) The Czech Quartet from 1892 to 1906

The years 1892 (when the Czech Quartet was founded) and 1906 (with a change of violists) delimit a period in the ensemble's activities that was affected by the illness and premature death of its cellist Otto Berger, the entry of his successor Hanuš Wihan, and the personal tragedy involving Hoffmann, his wife, and Oskar Nedbal.¹¹ But they were also happy years. After the first official concert given by the ensemble, in the Rudolfinum on 22 October 1892,

11) Whereas the artistic careers of the young quartet members were soaring, they were not so successful in family life. In 1903 Oskar Nedbal's wife Josefina died, and two years later Josef Suk lost his beloved wife Otilie. Nor did the marriage of Karel Hoffmann turn out well: Marie left him and in 1906 moved to Vienna—with Oskar Nedbal.

came a tour of Czech cities and towns and, early in 1893, successes in Vienna. The Czech tour was arranged by Mojmir Urbánek,¹² who could take inspiration from Dvořák's 'farewell' concert tour in 1892—perhaps the very first Czech concert tour organized on a professional basis, for which the agent was Mojmir's uncle A. Velebín Urbánek. The Vienna concerts were arranged by Albert Gutmann whose firm, founded in 1873, played a major role in setting the tone for concert life in the empire's capital city. On the Czech side the main initiator of the Vienna concerts was the pianist Josef Jiránek. Out of gratitude, the Czech Quartet left its Vienna concerts in the hands of Gutmann, although the ensemble did seek other contacts in Vienna as well—and found them in the concert agent Ignatz Kugel then later in Ludwig Grünfeld.

Among the original members of the Czech Quartet it was Oskar Nedbal who at first played the greatest role as organizer; many documents pertaining to this period are found among the papers from his estate. Then around 1894 part of the organizational work was taken over by the ensemble's new cellist, Hanuš Wihan. All the founding members of the Czech Quartet had passed through Wihan's class in chamber music at the conservatory in Prague, and he remained 'Mr. Professor' for them even when he became the ensemble's cellist, replacing Berger who had fallen ill with tuberculosis. Whereas Nedbal gradually combined his organization work with the role of conductor, Wihan devoted all his energies to the quartet. The papers from his estate include interesting materials, documenting e.g. negotiations with the American impresario Henry Wolfsohn in 1896-99, with Ludwig Grünfeld in Vienna, and with Hermann Wolff in Berlin.

Among the quartet's concert tours organized by Ludwig Grünfeld was a tour of Russia and neighbouring countries from 31 January to 12 March 1895, from which we have an interesting manuscript list of concerts with comments on lodgings, concert programs, personal contacts, fees, and various activities of the quartet members during the tour.¹³ Annotations by Hanuš Wihan

12) BOLEŠKA, Josef: *Deset let Českého kvarteta 1892–1902* (Ten Years of the Czech Quartet, 1892-1902), Mojmir Urbánek, Prague 1902, p. 53.

13) The itinerary was as follows: 31 Jan. departure from Vienna, 1 Feb. concert in Krakow, 2 Feb. concert in Lviv (Lvov), 3 Feb. evening departure from Lviv, 4 Feb. concert in Sosnowiec (journey with transfers in Krakow, Oshwiecim, and Katowice), night-time departure for Warsaw, 5 Feb. concert in Warsaw, 6 Feb. free day in Warsaw, 7 Feb. concert in Łódz, 8 Feb. morning departure from Łódz, concert in Warsaw, night-time departure from Warsaw, 9 Feb. concert in Vilnius, 10 Feb. departure from Vilnius via Baranovichi and Minsk, 11 Feb. arrival in Moscow, 12 Feb. concert in Moscow, 13 Feb. free day in Moscow, 14 Feb. concert in Moscow, 15 Feb. concert at the Moscow conservatory, 16 Feb. departure from Moscow, 17 Feb. arrival in St. Petersburg, 18 Feb. concert in St. Petersburg, 19 Feb. free day in St. Petersburg, 20 Feb. concert in St. Petersburg, 21 Feb. departure from St. Petersburg, 22 Feb. concert in Helsinki, 23 Feb. free day in Helsinki, 24 Feb. concert in Helsinki, 25 Feb. departure from Helsinki, 26 Feb. arrival in St. Petersburg (soirée at the residence of the Duke zu Mecklenburg), 27 Feb. departure from St. Petersburg, 28 Feb. concert in Reval (Tallinn), 1 Mar. arrival in Yuryev (Tartu), 2 Mar. concert in Yuryev, 3 Mar. arrival in Riga, 4 Mar. concert in Riga, 5-6 Mar. free days in Riga, 7 Mar. concert in Jelgava (Mittau) and departure for Riga, 8 Mar. concert in Riga, 9 Mar. departure from Riga, 10 Mar. arrival in Vilnius, 11 Mar. concert in Warsaw, 1 Mar. departure, return to Vienna.

Henry Wolfsohn – americký manažer / American manager
Fotografie / Photograph,
San Francisco, ateliér /
studio Marceau [1896?]
NM-ČMH, č. př. /
Acquisition No. 17/1978

indicate that it was he who looked after the quartet's organizational affairs during this period. However five years later, according to some biographers, Karel Hoffmann became the ensemble's business manager.¹⁴ Preserved among his papers are two interesting statements of account from England (from 1903 from the firm of Alfred Schulz Curtius, and from 1904 from the Musical and Dramatic Agency of Hugo Görlitz¹⁵), as well as documents pertaining to negotiations with the firm Concert-Direction Hermann Wolff (a set of account statements and calculations of 10% commission for this firm from 1901 to 1906¹⁶). These documents show that this latter agency handled arrangements for the quartet's concerts not only in Berlin and other German cities but, in the 1905-06 season, also in Italy. It appears that Hoffmann had a greater aptitude for accounting than did Wihan, about whom it is said 'he simply stuffed the splendid fees into his pockets', and only after returning home from the tour pulled out 'crumpled bank notes in the most varied currencies, sorting them on a table by country of origin.'¹⁷

Hoffmann's papers include a portion of the letters addressed to the Czech Quartet as an ensemble, including for example an offer of collaboration made in 1904 by the company Internationalt Koncert-Bureau in Copenhagen,¹⁸ which was willing to work for the quartet for a low commission of 5%. In the same year Joaquin Perra, president of the Assotiation Wagneriene in Barcelona, contacted the first violinist asking whether the quartet would give a concert for this private society during its tour of Spain.¹⁹

Most of the Prague concerts of the Czech Quartet were presented by the Czech Society for Chamber Music.²⁰ Starting with this organization's very first concert on 10 October 1894 the Czech Quartet was its main ensemble, bound by contract to a certain number of performances each season, and the symbiosis between these two entities lasted through the quartet's final concert with Josef Suk as second violinist, on 20 March 1933. However, already before 1906 the Czech Quartet also worked with the Hudební závod a koncertní říditelství (Musical Enterprise and Concert Directorship) of Mojmir Urbánek,²¹ as well as with the Umělecká beseda (Arts Society), the Tonkünstler-Sozietät, the Beseda brněnská (Brno Cultural Society), and various musical societies elsewhere in the Czech lands such as the Hudební spolek tábořský (Music Society of Tábor) and the Filharmonický klub (Philharmonic Club) in Roudnice nad Labem.

14) ŠEDA, Jaroslav: *Jiří Herold*, Rabasova galerie, Rakovník 1994, p. 63. KVĚT, J. M.: *Kdo je ... Karel Hoffmann* (Who Is... Karel Hoffmann), Orbis, Prague 1947, p. 23.

15) Inventory Nos. S 91/89-90.

16) Inventory Nos. S 91/97-104.

17) KVĚT, J. M.: *Z paměti Českého kvarteta* (From Memories of the Czech Quartet), Edice Corona, Vol. 13, Prague 1936, p. 31.

18) Inventory No. S 91/836.

19) Inventory No. S 91/357.

20) VANIŠOVÁ, Dagmar: *Český spolek pro komorní hudbu 1894-1994* (The Czech Society for Chamber Music 1894-1994), Český spolek pro komorní hudbu, Prague 1994.

21) See e.g. Inventory No. S 91/1032 (concert program from 1902).

b) The Czech Quartet from 1906 to 1918

The arrival of Jiří Herold at the viola stand in 1906 initiated another period in the Czech Quartet's existence. Already before World War I broke out the aging cellist Hanuš Wihan was replaced by Ladislav Zelenka, giving the ensemble the personnel it maintained for the next twenty years. The year 1918, marked by the end of the war, the break-up of Austria-Hungary, and the origin of its successor states, of course meant changes in many organizational mechanisms.

Some contacts with concert agencies or their representatives continued to be maintained by Hanuš Wihan. This pertains especially to negotiations motivated by personal, very friendly relations such as with Otto Lessmann of Berlin, Duchess Elisabeth zu Mecklenburg-Schwerin, and Professor P.G. Unna of Hamburg. Among the papers from Wihan's estate are letters from some of the other members of the Czech Quartet as well as from composers including e.g. Max Reger.²² In 1910 the English firm Concert Direction Schulz-Curtius & Powell still negotiated with Wihan, as did in 1913 the Swedish firm Svala och Söderlund of Stockholm.

It almost appears that 'Mr. Professor' did not want to admit the decline in his strength at a time when his former pupils were in peak form, and that he handed organizational matters over to Hoffmann only reluctantly. On 1 October 1914 the other quartet members wrote to their former teacher explaining the situation that had arisen:²³

Dear Mr. Professor!

Certainly you long as we do for things to be clear among us in the quartet. You will recall that a year ago, when you were afflicted by an illness from which you have now, thank God, recovered, we had to make arrangements for our continued activity: we did not know whether you would be able to continue bearing the hardships of our travels. During last year's relatively intense season we were finally able to divide the work between you and Zelenka; we were and are well aware of obligations toward you and toward him. Just as we feel gratitude toward you, we also acknowledge that Zelenka met our needs even in the case of demands made on us with increasing frequency—demands for new repertoire. Times are bad, and you probably know what the coming season might look like. Even long after the war the situation will be changed tremendously. In order to support ourselves and our families we shall be forced to play even for the smallest fees. You were always of the opinion that we should not lower our fees. Now, when we must resort to accepting even the lowest fees, we feel directly obligated to free you from risking your health. As long as the quartet exists we are aware of obligations toward you, our permanent member. We want your share to be approximately equal to the share of each of us. After careful consideration of all the circumstances we have agreed to grant you 8% of the quartet's gross income, i.e. an amount roughly equal to a fifth of our net income, because as you know travel expenses take almost half of our proceeds. We shall legally guarantee this 8% share to you for life, provided of course the quartet continues in its present membership. We ask you please not to refuse this offer of ours, coming from friendly and grateful hearts, and ask that you continue to show us your undiminished favour.

22) Inventory No. S 211/111.

23) Inventory No. S 211/231.

If you wish to play in some Prague concert of ours we shall be very pleased, and certainly the chamber music society will as well.

We have thought about this matter a long time, and you can imagine that this decision, necessary after careful consideration, directly touches our hearts. Remain always our friend and 'ours'; we shall always consider you as such.

Yours,

Karel Hoffmann, Josef Suk, Jiří Herold

Preserved among Hoffmann's papers from the period from 1906 to 1918 is a diverse selection of correspondence with foreign concert agencies²⁴ and their employees or owners, e.g. with Vladimir Gustavovich Ellenberg (representative of 'Koncertov A. Ziloti' in St. Petersburg), as well as with representatives of various societies such as J.P. Ehmgig in Göttingen, W. Emmerich in Ravensburg, Gustav Uwe Jenner in Marburg, and Prof. Ziller in Osnabrück. The prevalence of correspondence in the German language corresponds to the great number of the ensemble's concerts in Germany, where in the last years before the war it appeared in 53 (!) cities and towns. In 1915 the quartet members still obtained permission to cross boundaries into Germany, Denmark, Sweden, Norway, and The Netherlands.

The last of these countries—The Netherlands—hosted the Czech Quartet for the first time already in 1896. Negotiations with the concert agent A.A. Snijder of Amsterdam²⁵ led to collaboration with the Dutch company Alsbach & Doyer, which arranged for some of the quartet's most successful annual tours abroad. Not to mention the firm friendship between Karel Hoffmann and Henri Doyer, the Czech Quartet always encountered grateful audiences during its tours of The Netherlands. In planning concert trips Doyer contacted other societies and associations in individual locations, so the quartet members really had plenty to do. A large number of concerts with the shortest possible transfers and

24) Alsbach & Doyer, Muziekhandel-Concert Directie, Amsterdam
 Joh. Aug. Böhme, Musikalien Handlung, Musikalien Leihanstatt - Concert Arrangements, Hamburg
 Cäcilien-Verein, Kaiserslautern
 Konzert- und Theater-Direction Arthur Bernstein, Hannover
 Ernst Eulenburg - Leipzig, Königl. Württemb. Hof-Musikverleger
 Julius Hainauer - Breslau, Musikalien- und Buch-Handlung, Konzert-Direktion, Musik-Verlag
 Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, København
 Robert Knoblauch, Konzert-Agentur, Frankfurt am Main
 Hugo Kuntz, Karlsruhe, Grossh. Bad. Hofmusikalien- u. Musikinstrumenten-Handlung, Konzert-Direktion
 Th. Kaulfuss'sche Buch-, Kunst- und Musikalien-Handlung, Liegnitz
 F. Ries, Königlich Sächs. Hof-Musikalien-Handlung, Konzert-Direktion, Dresden
 Alfred Schmid Nachf. (Unico Hensel), München
 Sociedad Filarmónica de Burgos
 Sociedad Filarmónica de Madrid
 Sociedad Filarmónica de Oviedo
 Sociétté des Nouveaux Concerts, Antverpy
 Tonkünstler-Verein, Crefeld
 Verein der Musikfreunde zu Görlitz
 Vereinigung Kölner Kammermusikfreunde, Köln-Bayenthal
 Concert-Direktion Hermann Wolff, Berlin
 Konzert-Direktion Hermann Wolff u. Jules Sachs, Berlin (starting in 1917)
25) Inventory Nos. S 211/198-99.

thus good profit—this was of course the goal both of concert agents, who took a 10% commission, and of the Czech Quartet itself.

During World War I the quartet devoted itself intensively to concerts at home, visiting many Bohemian and Moravian cities and towns.²⁶ It was during this time that the concert presenter Bedřich Spurný of Plzeň began his enterprise. For the duration of the war contacts abroad were limited to a minimum.

Preserved among Hoffmann's papers is an interesting set of correspondence (mainly telegrams) with Robert Knoblauch, owner of a concert agency in Frankfurt am Main,²⁷ from which we learn that during preparations for a tour of Germany in January 1917 the quartet members negotiated with some towns on their own, bypassing Knoblauch's agency—to his displeasure of course. This pertains e.g. to representatives of musical culture from Wiesbaden and to the Vereinigung Kölner Kammermusikfreunde—which however seems to have taken the initiative already in 1915, i.e. before Knoblauch.

Now the Czech Quartet placed greater emphasis in its programming on coordinated series, whether they be of works by Beethoven or Dvořák, or for instance a cross section of the development of chamber music. Such programs were offered not only for concerts abroad—in Russia, The Netherlands, and Spain—but also for domestic audiences. And it is no accident that during the war concert series of the Czech Quartet were often benefits for charities. During the 1915-16 season Mojmir Urbánek arranged for a complete performance of the most important chamber works by Antonín Dvořák 'to benefit the Jedlička Institute for Crippled Soldiers', featuring the Czech Quartet in the opening concert on 11 November. In 1917 the quartet gave a Spring Concert Series of the Royal Capital City of Prague to benefit the Committee for Support of Orphans of Fallen Prague Soldiers (five concerts in the Rudolfinum), then a year later in the Smetana Hall of the Obecní dům (Municipal House) another spring series of five concerts 'under the aegis of the council of the Royal Capital City of Prague, to benefit care for orphans by the City of Prague.' However, the main presenter of concerts by the Czech Quartet in Prague remained the Czech Society for Chamber Music. This society's jubilee 200th concert on 15 April 1918 was an occasion for honouring the Czech Quartet, which for its own part formulated higher demands for collaboration at this time, including a fee of 1,800 crowns for each of its twelve fixed concerts for the society.²⁸ With the quartet's growing prestige and with economic changes all over the world, the fees requested naturally grew, and in some cases they became a bone of contention in negotiations (e.g. with the Sociedad Filarmónica de Burgos in 1913).

26) Links in the chain of mediation—the agency, the impresario, ticket sales, etc.—were only gradually in process of formation, and so the older programs are interesting for us in their directness. The Czech Society for Chamber Music often called on 'Ladies sitting on the ground floor and in the balcony please to remove their hats and caps!', or: 'The distinguished members are politely asked to take places in the atrium and not to gather only by the entrances'. In the programs we also read that tickets could be obtained not only in the Rudolfinum's box office but from Mr. Pospíšil in the book store on the street 'na Perštýně'. Outside Prague tickets were sold not only by book dealers but also e.g. by pharmacists, bakers, and dealers in fashion apparel (!)—simply anyone who was willing to do something for culture and had a suitably-located place of business.

27) Inventory Nos. S 91/544-67.

28) Inventory No. S 91/860.

c) The Czech Quartet from 1919 to 1933

Political changes in post-war Europe affected the Czech Quartet's concert activities. After the establishment of the independent Czechoslovak Republic the quartet focused more on the victorious powers—France and England. The ensemble never performed in Soviet Russia, but late in 1918 the Czech-Russian Society presented an evening of chamber music by Russian composers in Prague in which the Czech Quartet played. Passports for the quartet members were issued for all European countries except the USSR²⁹ (which the Czechoslovak Republic did not legally recognize until 1934). After the war contacts with The Netherlands were fully renewed, and to a lesser extent with the countries of the Triple Alliance—Germany, Austria, and Italy—as well as with northern countries. Foreign tours by the Czech Quartet culminated early in the 1920s: later they were restricted both by the increasing age of the quartet members and by their teaching obligations at the conservatory in Prague. The papers of Hoffmann include many interesting documents from this period, mainly correspondence with foreign agencies and their representatives.³⁰

From the number of such agencies alone it is clear that organisational work formed a substantial part of Hoffmann's activities. Letters he received are mostly in German, French, and English, while those he sent (as far as we can tell from preserved copies or drafts) are in German and French. He had studied German since his grammar school days and so had an excellent command of that language; we might have some doubts,

29) Inventory No. S 91/16.

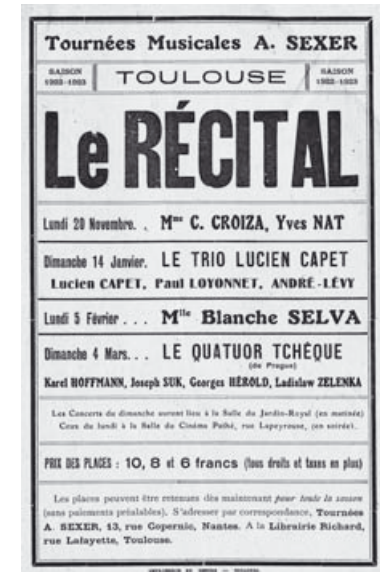
30) A.-B. Nordiska Musikförlaget, Stockholm
 Alsbach & Doyer, Muziekhandel-Concert Directie, Amsterdam
 Bauer Süddeutsche Konzertdirektion (in Frankfurt am Main?)
 Concert-Direction Arthur Bernstein, Hannover
 Concert-Dirección H. Daniel (= Sociedad Musical Daniel), Madrid
 Concert. Verein 'Johannes Messchaert', Hoorn (?)
 Direzione Concerti Ufficio Internazionale, Bologna
 Ernst Eulenburg - Leipzig, Königl. Württemb. Hof-Musikverleger
 Foetisch Frères s.a., Maison pour l'enseignement musical, Neuchâtel
 Frankfurter Museum-Gesellschaft
 Genootschap 'Concert Diligentia', s'Gravenhage
 Gesellschaft der Musikfreunde in Coburg
 Gesellschaft der Musikfreunde in Wien
 Julius Hainauer - Breslau, Musikalien- und Buch-Handlung, Konzert-Direktion, Musik-Verlag
 Wilhelm Hansen, Musik-Forlag, København
 Harmonia, Musik-Verlagsanstalt, Konzert-Direktion und erste ung. Klavierfabrik, Budapest
 Ibbs & Tillet, London
 Internationale Gesellschaft für neue Musik, Leipzig
 M. Kantorowitz, Konzertdirektion, Zürich
 Robert Knoblauch, Konzert-Agentur, Frankfurt am Main

Konsert & Teater Bureau A. B., Stockholm
 Krakowskie biuro koncertowe E. Bujarski, Kraków
 Leumann, Boesch & Co., Kronbuehl
 Lundholms Pianomagasin, Konsertdirektion, Malmö
 Daniel Mayer Company Ltd., Representing the world's leading artists..., London
 Muzičko društvo Stankovič - Société musicale Stankovitch, Beograd
 Ernst Pfau, Konzert-Agentur, Zürich
 P. Pfeiffer, Th. Kaufuss'sche Buch-, Kunst- und Musikalien-Handlung, Liegnitz
 Regia Accademia di Santa Cecilia, Roma
 F. Ries, Königlich Sächs. Hof-Musikalien-Handlung, Konzert-Direktion, Dresden
 The E. L. Robinson Direction, London
 Alfred Sexer, Neuilly-Nantes
 Alfred Schmid Nachf. (Unico Hensel), München
 Alfred Schulz Curtius (in London)
 Sociétés des Nouveaux Concerts et Royale d'Harmonie, Antwerpen
 Standard Booking Office, New York
 Süddeutsche Konzertbüro, München
 Verband der konzertierenden Künstler Deutschlands, Berlin
 Konzert-Direktion Hermann Wolff und Jules Sachs, Berlin
 Württemb. Konzertbund, Stuttgart

however, about his French. During a visit by the Czech Quartet to Cognac in 1919, when he read a speech to the legionnaires in French, Suk noted that 'we didn't understand much of it and the colonel probably didn't either, but there was great enthusiasm nevertheless.'³¹

Paradoxically French is the language of the largest file of personal correspondence among Hoffmann's papers: it consists of exchanges of plans and opinions between the Czech Quartet and the concert agent Alfred Sexer of Neuilly. Copies of Hoffmann's typewritten letters to Sexer have survived, some of them with hand-written annotations by Hoffmann and those closest to him—his daughter Dagmar (Daša) and son-in-law Ivan Šetlík. They show that Daša served as Hoffmann's translator into French.

Because the correspondence with Sexer has been preserved in its entirety, it provides a comprehensive picture of how negotiations took place during the period from 1921 to 1924. Both parties expressed themselves very diplomatically, but there was no lack of problems. The greatest of them was the quartet's request to shorten its tour of southern France in March 1923 because of Suk's protracted illness. Sexer even threatened to take the matter to court if the quartet failed to meet its obligations, but fortunately in the end the tour was completed without changes. Negotiations in the correspondence often revolved around fees, which in the quartet members' opinion were minimal. To accept low fees meant cutting expenses (e.g. in Paris by lodging with the Osuský family, with whom the quartet had friendly relations, rather than in a hotel). But Sexer argued that the large number of concerts in many towns, though for smaller fees, would yield a good final result, and in cases of resistance he appealed to artistic honour and political interests. The starting point for planning itineraries was reservation of a hall in Paris (Gaveau, Champs Elysées, or the Pleyel Hall), for which there was demand from other performers, and only then followed conclusion of contracts 'with the countryside', i.e. with representatives of smaller towns. In the Alsatian cities of Strasbourg and Muhlhouse (Mühlhausen) the Berlin agency of Hermann Wolff continued to be influential, even though after the war this whole territory was transferred politically to France. Hoffmann and Sexer also had to take into consideration the schedule of the pianist Blanche Selva, who performed with the quartet.

Reklamní leták agentury A. Sexera na hudební turné po francouzském jihu v sezóně 1922–1923 / Advertisement flyer made by the A. Sexer Agency for a tour of the French South in the 1922-1923 season
 NM-ČMH, inv. č. /
 Inventory No. S 91/1184

31) Josef Suk. *Dopisy* [...] (op. cit.). Quotation from a letter of Suk to his son Josef Suk, Jr. of 12 June 1919, p. 205.

Trips to France were often combined with appearances by the quartet in England. This was the case during the first Czechoslovak music festival in London, from 24 May to 5 June 1919, in which the Czech Quartet appeared with the English pianist Fanny Davies in the closing concert. The whole festival, under the aegis of the British royal couple, was organized by the concert agency E.L. Robinson Direction of London, with which Hoffmann carried on a lively correspondence in 1920-21. In 1923, however, the Czech Quartet was represented by the London company of Ibbs & Tillet.

Personal contacts have always been a great advantage in arranging for concert tours, and the Czech Quartet was no exception in this regard. Of aid to the ensemble during this time were Rudolf Kepl in France, and in Frankfurt Wilhelmine Sieger (widow of the director of the Museum-Gesellschaft F. Sieger). In England Czech music was promoted by Rosa Newmarch, in Italy for example by Bernardo Molinari, and in the Balkan area by Miloje Milojević.³²

In the 1920s the Czech Quartet again had the possibility of performing in America. It was in 1920 that Samuel Bottenheim of Amsterdam discussed the question of an engagement with the manager Coppicus of the Metropolitan Musical Bureau, informing the quartet's first violinist of the amounts of fees and other offers. There was also a contact with South America via a European agency: the Concert-Direkcion H. Daniel of Madrid offered to arrange a series of thirty to fifty concerts on that continent in the summer of 1921 or 1922. In view of the low degree of comfort in travelling and the potential for fatigue, however, it is no wonder the quartet members had no interest in such a major undertaking. In 1926 the cellist Bedřich Váška (by this time living in America) said in a letter to Hoffmann what a shame it was that the ensemble had never played in America.³³

The Czech Quartet had its real 'second home' in The Netherlands, where it travelled immediately after the war in 1919 in association with a trip to France and London, and which it visited each year from that time on. Arrangements for the quartet members there were again made by the agency Alsbach & Doyer, which contacted other representatives such as Arnold Wagenaar and A.H. Amory of the Arnheemsche Vereeniging voor Kamermuziek-Uitvoeringen. Until the last few years concert plans were always very intensive. This collaboration was crowned by a 'farewell tour' in 1931, in which the Czech Quartet brought to an end its concert activities abroad. The idea of a farewell tour had originated already in 1928 when Suk spoke of it.³⁴ Besides taking into account the

32) The Czech Quartet visited the Balkan countries shortly before the dissolution of Austria-Hungary; the last concert of this tour—in Ljubljana on 11 Oct. 1918—was cancelled because of the local political situation. After the establishment of the Czechoslovak Republic and the Kingdom of Serbs, Croats, and Slovenes as independent countries, in the first half of 1923 or possibly earlier the composer Miloje Milojević wrote a letter to Josef Suk (Inventory No. S 91/903) inviting the Czech Quartet to Belgrade for a concert program of Czech and Slovak music, but Suk did not respond. In September Hoffmann received a letter in this matter, and sometime during this period Suk gave him Milojević's letter with the annotation 'What shall we do with this?'. It is likely that Hoffmann answered, because the next letter from Milojević, from January 1924 (Inventory No. S 91/340), is addressed to him and speaks of two concerts and financial terms. However, this trip to Serbia did not come to pass.

33) Inventory No. S 91/440.

34) Josef Suk. *Dopisy* [...] (op. cit.). See Suk's letter to Karel Hoffmann of 19 Sept. 1929 (No. 322), p. 355.

increasing age of the performers and their busy schedules at home, this was a successful advertising ploy which brought the ensemble its last moments of glory on international concert stages. The ten concerts were accompanied by official speeches, gifts, wreaths, the awarding of the Knight's Cross of the Order of Oranje-Nassau to Karel Hoffmann, and other social events.

On its home turf the Czech Quartet continued its collaboration with the Czech Society for Chamber Music. Starting in the 1920s the ensemble shared that society's concerts with younger Czech quartets, e.g. the Czechoslovak (later Prague) Quartet and the Ondříček Quartet. Among older ensembles appearing regularly in the concerts was the Ševčík Quartet, and there were naturally other chamber ensembles as well, both Czech and foreign. The Czech Quartet participated in concerts commemorating the hundredth anniversary of the birth of Bedřich Smetana in 1924, the hundredth anniversary of the death of Ludwig van Beethoven in 1927, and the twenty-fifth anniversary of the death of Antonín Dvořák in 1929—occasions which of course could not escape the society's attention. Nor did the society forget the thirtieth and fortieth anniversaries of the Czech Quartet itself.

The year 1922 saw establishment of the Svojsíkovo koncertní a divadelní bureau v Praze (Svojsík Concert and Theatrical Office in Prague), led successfully by Gustav Svojsík until his death in 1940. Via the founder's older brother, Antonín B. Svojsík, this agency was connected with the Society for Erection of a Monument to Bedřich Smetana in Prague and with the Union of Scouts of the Czechoslovak Republic, and so it is no wonder that it occasionally supported these two organizations from its proceeds. Magnanimous was for example the agreement between the director Svojsík and the Czech Quartet to hand over half the gross proceeds from a series of fifteen jubilee concerts in 1923 toward erection of a monument to Bedřich Smetana in Prague.³⁵ Already before this celebration of the Czech Quartet's thirtieth anniversary, the quartet members presented a complete performance of the string quartets of Beethoven under the aegis of Svojsík's company in 1922. Then came a series of seven concerts titled 'folk' or 'popular' (*lidový*) in 1924. Svojsík also represented Karel Hoffmann as a soloist in a complete performance of the Bach sonatas and partitas for solo violin in 1924-25 (for which Hoffmann received an award from the Ministry of Education and Culture), and as a member of a trio with Ladislav Zelenka and Jan Heřman in 1922-23.

Another of the Czech concert entrepreneurs of this time, Bedřich Spurný, arranged for example a concert of the Czech Philharmonic on 7 March 1919 in which Hoffmann appeared as soloist in the *Concerto for Violin and Orchestra in D major*, Op. 35 by Tchaikovsky, in Beethoven's *Concerto for Violin and Orchestra in D major*, Op. 61, and in Dvořák's *Romance and Mazurek* for violin and orchestra, Op. 11 and 49.

In 1932 Hoffmann celebrated his sixtieth birthday, and apart from Ladislav Zelenka his colleagues were not much younger. During the last years of the Czech Quartet Hoffmann's organizational work was marked by nostalgia and at the same time a vital need to play. The farewell tour of The Netherlands was the last trip abroad. In the domestic

35) Inventory No. S 91/849.

environment, the last concert given by the ensemble was apparently on 27 March 1933 in České Budějovice,³⁶ where it played in the ninth subscription concert of the local music school. The second viola part in Dvořák's *String Quintet in E flat*, Op. 97 was played by a local friend of the quartet members, Josef Beran, director of the music school.

The time was approaching when the Czech Quartet's concerts had to come to an end. First to leave the ensemble was the second violinist Josef Suk, and it remained for Hoffmann as first violinist to decide how to continue if at all. Hoffmann's papers include a draft of his response to Suk's announcement, but it remained unfortunately only a draft. The temporary cooling of relations between the two violinists would probably not have occurred if Suk had read Hoffmann's words:³⁷

Please forgive me for not writing to you for so long. Although I fully understand your decision to hang up your fiddle, it was nevertheless painful for me, in remembering all the beautiful experiences I've had with you, my dear companion, through almost my whole life. I couldn't get used to the idea of the new situation, of continuing without you. I trembled at the thought that you will no longer sit by me. Now I've calmed down a little. Please just be careful with your health, so that you can continue working for the glory of our [Czech] music and for the immeasurable joy of your friends and admirers. We know well that you're our greatest living poet-composer! We want to continue in the quartet along the lines of your intentions. If only God will grant me the health and strength. Believe me, I too would stop—if we didn't have such fine fellows as Jiří [Herold] and Láďa [Ladislav Zelenka]. And so it's in the hands of the Lord God! I look forward to seeing you at the conservatory and remain yours, ardently kissing you, Karel.

Only for a short time was Suk replaced as second violinist by Stanislav Novák. Then came the long illness and death of Jiří Herold in 1934, the death of Suk in 1935, and finally the death of Hoffmann himself in 1936.

III. CONCLUSION

There is no doubt that the position of 'manager' of the Czech Quartet brought Karel Hoffmann many organizational cares, but he never complained about this aspect of his work. It is easy to understand why it was precisely for him that the Czech Quartet had fundamental importance: he invested so much time and energy into its existence.

For scholars interested in organizational matters surrounding concerts in the late nineteenth and early twentieth centuries, the papers of Karel Hoffmann provide information that is interesting and often not otherwise known. From this standpoint we have here a source that is still awaiting its scholarly appraisal.

36) The literature has erroneously given the 438th subscription concert of the Czech Society for Chamber Music on 20 March 1933 as the last concert of the Czech Quartet with its long-term membership of Hoffmann, Suk, Herold, and Zelenka.

37) Inventory No. S 91/780.

Melodram ve sbírkách Českého muzea hudby

VĚRA ŠUSTÍKOVÁ

Historie českého melodramu jako samostatného oboru dlouho zůstávala v současné české muzikologii na okraji badatelského zájmu. Teprve impuls ciziny vyvolal potřebu zmapovat vývoj českého melodramu, vytvořit soupis hudebního materiálu roztroušeného v jednotlivých institucích a zhodnotit jeho četnost a kvalitu.¹

Tento obsáhlý heuristický úkol, jehož prvním výstupem byl příspěvek na mezinárodní vědecké konferenci ve Stanfordu,² zařadilo České muzeum hudby mezi své interní výzkumné úkoly. Od roku 1996 zde soustavně vzniká databáze českého melodramu, v níž je v současné době evidováno **729** původních českých děl. To ovšem ještě zdaleka není číslo konečné; každý rok přibude několik nově objevených skladeb při systematickém prohledávání hudebních archivů a knihoven a současně vznikne okolo desítky skladeb nových.³ Kvalifikovaný odhad ukazuje, že v případě archiválií se už stěží bude jednat o díla zásadní, ale spíše se jen doplňuje bohatý obraz produkce z konce 19. a první poloviny 20. století, která měla význam především ve své době.

České muzeum hudby vlastní tisky a manuskripty 123 titulů melodramů z let 1875–1972 (nepočítáme-li německá vydání scénických melodramů J. A. Bendy z let 1774–1775). Z přehledného soupisu (viz tabulka) vyplývá, že se jedná o materiály shromážděvané po léta spíše náhodně, bez soustředěného zájmu o obor. Vedle běžné dobové produkce autorů převážně druhořadého významu zde najdeme některá vydání koncertních melodramů Emila Axmana, Karla Bendla, Pavla Bořkovce, Jarmila Burghausera, Zdeňka Fibicha, Josefa Bohuslava Foerster, Jaroslava a Otakara Jeremiášů, Karla Kovařovice, Otakara Zicha aj. Zajímavostí je i dobové vydání melodramů Antonína Dvořáka ze scénické hudby k Šamberkově hře Josef Kajetán Tyl.

K dokreslení pohledu na vývoj melodramu slouží i jednotlivé dobové opisy či autografy, které jsou v této řadě zastoupeny. I když jejich umělecká hodnota je většinou nevelká, historicky jsou často jediným dochovaným – a proto cenným – exemplářem dobové pro-

1) V roce 1994 se obrátila americká Stanford University na Společnost Zdeňka Fibicha s žádostí o účast na Mezinárodní vědecké konferenci *Opera and Song without Singing: Musical Melodrama*, kterou připravovala na rok 1996.

2) ŠUSTÍKOVÁ, Věra: *The Position and Significance of Melodrama in Czech Musical Culture*, příspěvek na konferenci *Opera and Song without Singing: Musical Melodrama*, Stanford 1996.

3) České muzeum hudby úzce spolupracuje na projektu *Oživení koncertního melodramu*, realizovaného Společností Zdeňka Fibicha. Tento široce koncipovaný projekt zahrnuje i umělecké a vzdělávací výstupy a umožňuje bezprostřední propojení teorie a praxe. Pro vznik nové tvorby je nejpodstatnější platforma Mezinárodního festivalu koncertního melodramu (každoroční přehlídka koncertních melodramů s večery nové tvorby v podání předních umělců) a Mezinárodní soutěže Zdeňka Fibicha v interpretaci melodramů (ve 3. kole je v přednesu recitátora a klavíru povinná ukážka z nové tvorby).